

Javnaðarflokkurinn og kommunurnar

Kommunubygnaðurinn er nú aftur til umrøðu. Hvørja støðu hevur javnaðarflokkurinn til eina møguliga broyt-ing í kommunubygnaðinum, spyr Óli Heinesen, býráðslimur í Klaksvík, í grein

Av og á verður spurningurinn um ábyrgdar- og inntøku-býti millum land og kommuna verður tikin fram. Oftast verður hetta samantvinnað við nokrum háfloygdum orðum um, at nú skulu ymiskir almennir stovnar leggast út til kommunurnar at fyrisita.

Letur hetta seg gera?

Flestu kommunur eru so smáar, at tær ikki kunnu átaka sær nakra fyrisiting, so bert hetta ger tað meiningsleyst at tosa um at leggja nakrar almennar stovnar út til tær at fyrisita.

Samstundis gevur tað heldur ikki størstvegis meining at tosa um at broyta inntøku-býti millum land og kommunu, uttan at greiða fæst á, hvørjar uppgávur kommunurnar skulu taka sær av, út yvir tær uppgávur, tær hava í dag.

Her kunnu ymsarskipanir hugsast, so sum blokkstöðul úr landskassanum og/ella útjavning av kommunuskattinum millum kommunurnar eftir einari frammánundan ásettari skipan.

Støðan í dag er tann, at í flestu kommunum er rentu- og avdráttarbyrðan ov høg í mun til skattainntøkuna. Um tað eru fleiri kommunur, ið nýta hesa støðu sum grund fyri øðrum býti av skattainntøkunum millum land og kommunu, so

kemur broytt býti ikki at geva nakra varandi loysn uppá sjálvan spurningin um kommunubygnaðin er hóskandi ella ikki. Møguliga fáa fleiri kommunur loyst ein akuttan tørv fyri so um stutta tíð aftur at koma í somu støðu.

Fíggarligi ójavnin

Í løtuni er støðan tann, at fíggarligi ójavnin veksur millum landspartarnar. Ella við øðrum orðum ójavnin er so stórur nú, at tað eru øki í landinum, ið ikki knógva undir byrðuni. Í somu sýslu eru tað kommunur, sum ikki eru fjarar fyri at svara hvørjum sítt, meðan aðrar eru væl fyri. Við tí frálíka góða sambandi, vit hava í dag, kunnu tær vælstilladu nýta allar tænarastur í teimum »skattadýraru« kommununum uttan at gjalda nakað fyri sær.

Við núverandi kommunubygnaði verður ójavnin bert størri. Neyðugi dynamikkurin vantar, tí skipanin við nógvum smáum kommunum gevur ikki móguleika fyri rationellum og effektivum loysnum av almennum uppgávum.

Stóri samstarv millum kommunur

Tað verður av fleiri víðild-ið um núverandi kommunuskipan, tí so varðveita vit tað sokallaða nærdemo-

kratið, og ein tillaging av sjálvum bygnaðinum kann so fara fram við at fáa í lag fóst samstørv millum verandi kommunur um ymisk verkevni.

Rætt er, at viðurskiptini millum landið og slík kommunal samstørv kunnu gerast einfaldari enn í dag, men neyvan millum hvørja kommunu sær og slík samstørv, tí hesi samstørv skulu hava egnu fyrisiting, sum er óheft av kommunalu fyrisitingini, ið samstundis eisini ger egna fíggarætlan og tekur sjálvstøðugt allar avgerðir (SEV og IRF).

Hvat er so vundið uttan dupult fyrisiting, og hvat skulu smáu bygdaráðini so taka sær av. Tá tey hava gildið sín part av skattakrónunum til slík samstørv, so man lítið fara at verða eftir til nakað annað. Hetta siggja vit best í dag, hvar fleiri hava trupult við at gjalda til eitt nú felagsskúla.

Longu í dag er tað trupult hjá borgarunum at finna út av hvørjar uppgávur kommunurnar loysa, og hvørjar uppgávur landið loysir. Skulu vit harafturat eisini hava fóst samstørv, so gerst hetta enn truplari hjá borgarunum at finna út av í hesum líða landi. Eftir mínum tykki ein meiningssleys konstruktión, sum bert økir um fyrisitingarlaga hurlivasan.

Vit hava tvey kommunal

samstørv í dag (SEV og IRF). Bert hesi bæði samstørv, sum kommunurnar skulu eittast at hava allan avgerðarrættin yvir, eru nú so flókt, at flestu borgarar halda tey vera landsøkir, og neyvan hugsa um hvussu kommunurnar hava stýrt teimum, tá teir fara á kommunuval.

Tað er eisini trupult at hugsa sær slík samstørv, um tey ikki verða »dikterað úr erva«, tí tað at fáa fyrimun til egu kommunu og lítil viljin til at lata vald frá sær kemur fram um alt annað.

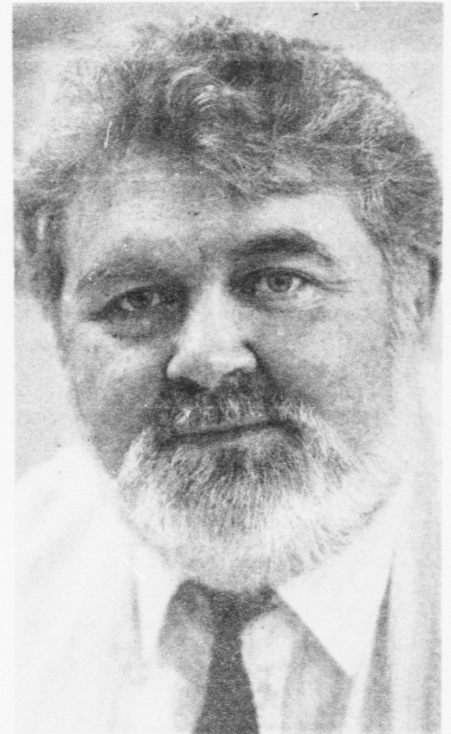
Frástøðan millum borgarar og tey, sum taka avgerðir, gerst ikki minni við slíkum kommunalum samstørvum í mun til, um vit heldur velja at leggja kommunur saman.

Kommunusameining

At broyta kommunubygnaðin til fleiri kommunal samstørv tiltalar meg ikki, tí tað hevur stóran týðning, at borgarin veit, tá hann skal velja eitt politiskt ráð, hvat slíkt ráð tekst við. Tað eigur at vera heilt greitt hvørjir politikarar hava, og hvat politiskt ráð hevur, ábyrgdina av teimum ymsu politisku avgerðunum. Annars hevur borgarin ongan móguleika at taka støðu til fæddu politikkinn á valdeinum. Ymisk samstørv millum kommunur ger sum fyrr nevnt hesa støðutakan upp aftur truplari, og borgarin kemur at hava trupult við at gjøgnumskoða, hvør avger hvat.

Vit kunnu skjótt verða samd um, at jú minni eindin er, jú stóri móguleikar hevur borgarin at gera sína ávirkan galdandi, men so kemur spurningurin, hvussu stór verkevni slíkar smáar eindir kunnu átaka sær at fyrisita, ella hava ræði á.

Ávirkanin kann skjótt bliva ein tátu, tí eindin kann verða so lítil, at hon ikki kann átaka sær nakað av týðningi. Hetta er eisini

galdandi fyri tær smáu kommunurnar í dag, og lutvis eisini fyri fleiri av teimum sokallaðu stórru, men hesar eru tó betur fjarar fyri at átaka sær stóri uppgávur, og tí koma borgararnir í hesum kommunum at fáa stóri ávirkan á loysnirnar enn í flestu smærru kommunum.

Um vit skulu halda fram við at tosa um kommunalt sjálvræði, sum støðan er í løtuni, so eiga vit fyrst at gera okkum greitt, um vit framhaldandi vilja hava eina eyka umsitingarlaga eind, sum ein kommuna jú er, millum landsmyndugleikarnar og borgararnar í landinum, og síðani hvørjar uppgávur slíkar kommunur skulu taka sær av.

Ynskja vit, at stórir partar av tí, sum tað almenna vanligu tekur sær av, skal loysast av kommununum, so leiðis at borgararnir úti um landið fáa mest móguliga ávirkan á sín dagligdag, so mugu kommunurnar eisini hava slíka stødd, bæði hvat fólkalagi og geografiskum øki viðvíkur, at tær makta eina fyrisiting, ið kann taka sær av uppgávunum. V.ø.o. javnvág má finnast millum fólkalagi og støddina á økinum.

Eitt stóri og fólkarikari øki er betur fært fyri at veita sínum borgarum ávisar meira einstættastur. Skatta-grundarlagið verður javnari, og ikki minst skatta-byrðan av tænarastunum, sum økið/sýslan ynskir at veita. Sjálvt um nakað longri verður millum borgararnar í kommununi, enn nú við

teimum nógvu smáu, so verður tann lokala ávirkanin stóri úti í økinum, um vit velja at leggja fleiri stóri uppgávur út, sum nú verða stýrdar av landsmyndugleikunum.

Tær stóru kommunurnar hava gjørt stórar fløgur í tænarastur, sum tær smáu kommunurnar, ið geografiskt og mentanarlaga nátturliga hoyra saman við teimum, eisini nýta ókeypis. Fleiri kommunur tosa nú um, hvat tað kostar teimum, at lata hesar tænarastur til tær smáu grannakommunurnar. Vit skulu helst ikki koma í ta støðu, at tær fara at senda teimum rokning fyri hesar tænarastur, ella at banna teimum at nýta tær.

Val veit eg, at ikki verður lætt at leggja kommunur saman við lóg, men her velst um hvør hevur rygg, tí tað kann væl ikki vera so, at flestu lögtingsmenn halda, at sum higartil hevur gingið, so er skipanin í lagi. Fleiri kommunur í økjum, sum við tí góða sambandi, vit hava í dag, nátturliga hoyra saman, hava gjørt fløgur, sum eru heilt óneyðugar, tí so stutt er til sama slag av flögum í grannakommununi, sum als ikki verður nýtt til fulnar. (Havnir og bátahyljar).

Óslitið kenna vit í dag. Óhugnalig stór skuld við fallandi inntøkum, sum vit skulu langt inn í komandi öld fyri at gjalda aftur, um tað yvirhøvur nakrantíð letur seg gera. Hvussu man

